

Oxyrhynchus Papyrus III 466

překlad fragmentu nejstaršího známého pojednání o zápasu

Roman Vaverka

Předmluva

Oxyrhynchus Papyri je skupina rukopisů, kterou na přelomu 19./20. století objevili B.P.Grenfell a A.S.Hunt na nalezišti Oxyrhynchus poblíž egyptského Al Bahnasa asi 190 km jižně od Káhiry. Zde stávalo město, které po dobytí Egypta Alexandrem Velikým v roce 332 p.n.l. přilákalo velké množství řeckých kolonistů, kteří mu dali jméno Oxyrhynchus a časem z něj učinili druhé největší město v zemi. Tuto pozici si udrželo i během římského a byzantského období a jeho úpadek nastal až po dobytí Araby v roce 640 n.l. Ve středověku již bylo ruinami zanášenými pískem. Znovu jej objevil D.V.Denon během Napoleonovy výpravy do Egypta.

Roku 1897 byly zahájeny vykopávky, které vynesly na světlo statisíce fragmentů všemožných dokumentů, na jejichž konzervaci, prepisech a luštění se dodnes pracuje. Rukopisy pocházejí z různých období od 3. století p.n.l. až po 7. století n.l. a jsou psány většinou řecky a v menší míře také jinými jazyky – převážně různými formami egyptštiny, latinsky a arabsky. 90% z nich jsou veřejné nebo soukromé dokumenty jako vyhlášky, zákoníky, petice, soudní záznamy, různá úřední korespondence, záznamy o sčítání lidu, daňové výměry, kupní a nájemní smlouvy, účty, závěti, horoskopy a soukromé dopisy. Zbývajících cca 10% rukopisů jsou literární díla a nacházejí se mezi nimi například texty Homéra, Platóna, Euklida, pasáže ze Starého a Nového zákona nebo ztracená Sofoklova hra *Ichneutae*.

Nás zajímá pyprus č.466 neboli *MS P.Oxy.III.466*, což je fragment řecky psané příručky pro zápas *pále* (πάλη) datovaný do 2. století n.l. Má rozměry 13,5×18,3cm a je uložen v Columbia University Library, New York. Informační hodnota je sice vcelku mizivá, ale je to nejstarší evropský manuál bojových umění, který byl dosud odhalen. Text v levé části jsou jen konce původně podstatně delších řádků, ale z ostatního textu lze naštěstí sestavit pár smysluplných vět. Český překlad jsem pořídil podle anglických překladů publikovaných M.B. Poliakoffem a A.Ijåsem s korekturou přítele Dimitriose Partenidise. Transkripce pochází z databáze papyri.info.

zdroj: papyri.info

ασας· σύ παρανα-πρόβαλε καὶ πλέ(ξον)	Postav se k němu bokem, ... uchop a zkus to.
(τῆ)ν δεξιάν σύ κα- ... σύ ρεῖψον· σύ ἀνει- ...μεταβαλοῦ· σύ πλέ(ξον)	Zahákni ho... Vrhni se vpřed ... Otoč se a zkus to.
ρεῖψον· σύ ἐκσν- ...σον τὸν πόδα ... τὴν χεῖρα· σύ σύ μεταδιεράσας πλέξον . αι ἄρας μετάθεις τὸν εὐώνυμον ἐ(κ) γενείου ἐμ- τα τοῦ ἐτέρου	Vrhni se vpřed. Zasáhni mu nohu a udeř ho do ní. Postav se k soupeři bokem a ...
παράθεις τὸ μέσον καὶ εκ κε- φαλῆς τῆ δεξιᾶ πλέξον	pravou paží mu zamkni hlavu a zkus to.
σύ περίθεις· σύ ὑπ' αὐτὴν ὑπόλαβε· σύ διαβάς πλέξον	Obejmi ho. Dostaň se úchopem pod. Projdi a zkus to.
σύ ὑπόβαλε τὴν δεξιάν (· σ)ύ εἰς δ ὑποβάλλει περ(θει)ς κατὰ πλενροῦ τὸν εὐ(ώ)νυ- μον βάλε· σύ ἀπόβαλε τῆ εὐ- ωνύμψ· σύ αὐτὸν μεταβάς πλέξον· σύ μεταβάλοῦ· σύ κα- τὰ των δύο πλέξον	Zahákni se pravou paží. Když se zahákneš, obejmi ho a levou nohu hoď na jeho stranu. Odtlačuj levou rukou. Postup a zkus to. Otoč se. Zkus to úchopem z obou stran.
σύ βάλε πόδα· σύ διάλαβε· σύ ἐ- πιβάς ἀνάκλα· σύ προστ(άς) ἀνάνευε καὶ εἰς αὐτό(ν)... λον καὶ αὐτὸν ἀντιβλ...	Hoď nohu kupředu. Chytni ho kolem těla. Přitiskni se k němu a ohni ho. Postav se mu čelem, hlavu vzhůru a [otoč se] proti němu a ...

Z řeckého prostředí je známo více textů, v nichž se mluví o zápase - např. básně označované jako *Anth. Pal. 12,222*, pseudo-Lucian *Asinus 8–11*, nebo epigram *Anth. Pal. 12,206* připisovaný Stratonovi ze Sard. Žádný však nemá charakter odborného manuálu. V tom je *MS P. Oxy. III. 466* výjimečný. Pro ilustraci uvedu jednu pasáž z *Anth. Pal. 12,206* (rozhovor mezi trenéry Diófantem a Kýriem), jak ji včetně anglického překladu uveřejnil ve své práci *Greek Papyri of Pragmatic Literature on Combat Technique* Antti Ijäs:

<p>Ἦν τούτῳ φωνῆς, τὸ μέσον λάβε, καὶ κατακλίνας ζεύγνυε καὶ πρῶσας πρόσπεσε καὶ κάτεχε. Οὐ φρονεῖς, Διόφαντε· μόλις δύναμαι γὰρ ἔγωγε ταῦτα ποιεῖν· παίδων δ' ἡ πάλη ἔσθ' ἔτερα. Ὅχλοῦ καὶ μένε, Κύρι, καὶ ἐμβάλλοντος ἀνάσχου· πρῶτον συμμελετᾶν ἢ μελετᾶν μαθέτω.</p>	<p>Chyť ho za pas a ohni ho, pevně ho drž, tlač kupředu, padni na něj a nasedni. Přišels o rozum, Diófante. Toto mohu jen stěží uplatnit. Chlapecký zápas je něco jiného. Netrap se a zůstaň v klidu, Kýrie, a dovol útok. Nejprve to dělejte spolu, než začne cvičit sám.</p>
--	--

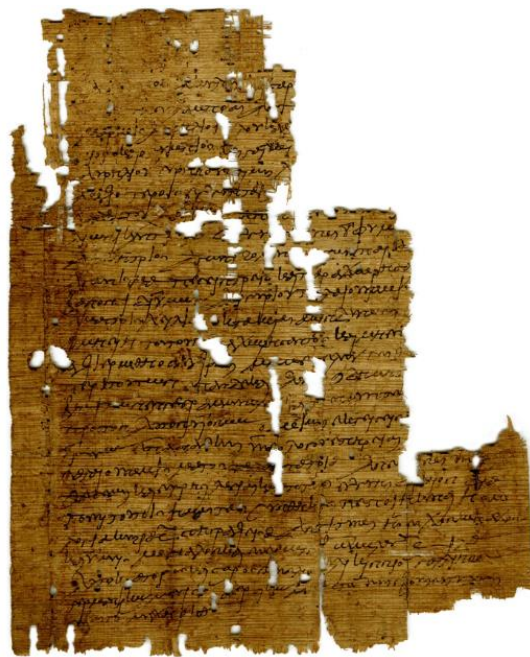
Starí Řekové praktikovali tři formy neozbrojeného boje: zápas *pále* (πάλη), box *pygmé* (πυγμή) a jejich „freestyleovou“ kombinaci *pankrátion* (παγκράτιον v překladu „veškerá síla“). Zápas se stal v roce 708 p.n.l. první „nezávodní“ disciplínou přidanou na pořad olympijských her. Turnaje probíhaly vyřazovacím způsobem bez časového limitu. Vítěz byl vždy jen jeden - neudělovala se žádná druhá nebo třetí místa. Existovaly pouze dvě kategorie podle věku a nikoli podle váhy: muži *andres* (ἄνδρες) a chlapci *paides* (παῖδες). Turnaj vždy začínal modlitbou k Diovi a losováním úvodních dvojic pomocí žetonů s písmeny. K prvnímu duelu nastoupila dvojice, která si vytáhla α, poté β atd. Rekonstruovaná pravidla zápasu uvádí Christopher Miller v *Submission Fighting and the Rules of Ancient Greek Wrestling*:

- Nejsou povoleny žádné úmyslné údery nebo kopy.
- Není dovoleno dloubání očí nebo kousání, protože to nedovoluje ani pankrátion. (Výjimkou byla Sparta, kde to při pakrátii povoleno bylo.)
- Je na uvážení rozhodčího, zda je či není povoleno lámání prstů za účelem donutit soupeře k uznání porážky.
- Je zakázáno chytat za genitálie.
- Všechny ostatní chvaty určené k přinucení soupeře uznat porážku kvůli bolestí nebo strachu jsou povoleny a jsou nedílnou součástí soutěže.
- Přestupky bude rozhodčí ihned trestat bičováním, dokud nedojde ukončení nežádoucího chování.
- K vítězství v zápase je zapotřebí dosáhnout tří bodů, které lze získat jedním ze tří způsobů:
 - kdykoli se záda protivníka dotknou země,

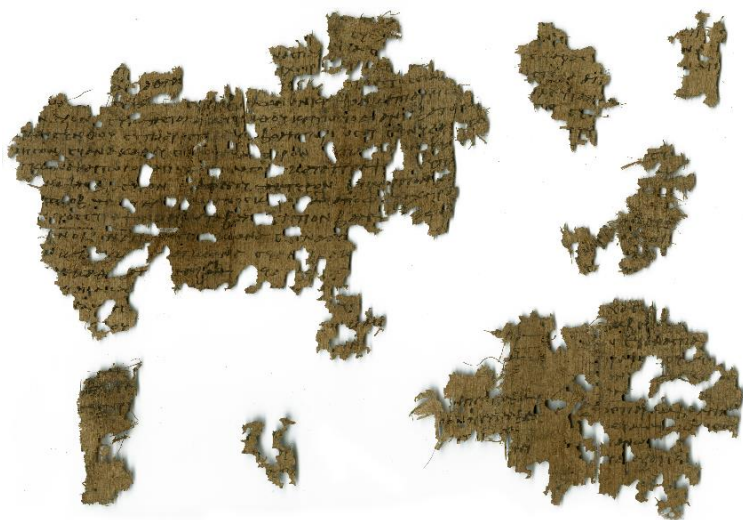
- tím, že soupeř poklepal nebo nějakým jiným způsobem (typicky zvednutím ukazováčku) dal najevo, že přiznává porážku kvůli bolesti nebo strachu,
 - soupeř se jakoukoli částí svého těla dotkne země mimo určené zápasíště, nebo bude-li zvednut a vyneseno.
- Po získání bodu musí být soupeři dán čas, aby se postavil na nohy, a ještě nějakou chvíli, než může zápas zase pokračovat.
 - Zápas začíná i končí na signál rozhodčího.
 - Rozhodčí může zápas kdykoli zastavit, když se domnívá, že došlo k získání bodu, pokud zápasníci pokračují v zápase a nejsou si vědomi, že došlo ke skórování.
 - Rozhodčí nebo jiní činovníci odpovědní za soutěž, pokud turnaji předsedají, rozhodují jakýkoli spor zápasníků ohledně bodování a jejich rozhodnutí je konečné.
 - Zápasíště bude velký čtverec o rozměrech 28,5 × 28,5 metru (*plethron*: 100 řeckých stop, tj. šířka běžecké dráhy) nebo jakoukoli jinou velikost určenou pořadatelem her a musí mít povrch z písku nebo hlíny.
 - Soutěžící zahájí zápas ve středu zápasíště mimo vzájemný dosah, přičemž přesná vzdálenost závisí na uvážení rozhodčího.
 - Všechny další specifičtější podrobnosti jsou na uvážení činovníků, kteří hram předsedají.

A k soutěži v zápasu se vztahuje ještě jeden z rozluštěných dokumentů ze skupiny *Oxyrhynchus Papyri*. Je jím smlouva nesoucí datum 29. mecheir roku konání 138. Velké Antinoeie (série regionálních her pořádaných spolu s náboženským festivalem ve městě Antinopolis), tj. 23. února 267 n.l., o finálovém zápasu v kategorii chlapců, který se měl udát mezi borci jménem Nicantinous a Demetrius. Smlouvou sjednává Nicantinousův otec Aurelius Aquila řečený Sarapion (nebo Sarapammon) a Demetriovi zástupci nebo trenéři Marcus Aurelius Lucammon a Gaius Lucius Theon, že Demetrius musí „*při soutěži v soutěži chlapců třikrát padnout a poddat se*“, za což bude Aureliem Aquilou vyplaceno „*tři tisíce osm set drachem stříbra starých mincí*“. Pokud Demetrius nedodrží slovo a zápas vyhraje, „*musí bez jakéhokoli prodlení nebo vytáček zaplatit mému synovi jako pokutu za provinění tři talenty stříbra starých mincí*.“ V případě, že soudci pojmou podezření, že Demetrius podlehl nějak moc hladce, ukončí zápas remízou a korunu vítězství neudělí nikomu, ale věnují ji bohu: „*kéž se to nestane – ačkoli se poddá, ale koruna bude neudělena a zasvěcena, nebudeme proti němu v této věci zahajovat řízení*.“

3800 drachem představovalo cenu osla a je možné, že spíše než o odškodnění za nezískanou trofej šlo o kompenzaci nákladů za trenéry. Proto možná přesporní trenéři cítili potřebu uzavřít tuto poněkud neobvyklou smlouvu, zatímco otcové, kteří se znali, učinili úmluvu klasicky pouze slovní.

zdroj: <https://archaeology.org>

Kromě výše uvedených dvou textů byl v souboru papyrů objeven ještě třetí dokument prokazatelně pojednávající o zápasu. Sestává se ze 7 fragmentů, je datován do 2. století n.l. a uložen jako *P.Oxy. LXXIX 5204* v Papyrology Rooms, Art, Archaeology and Ancient World Library, Oxford. Značně útržkovitý text je stále předmětem odborného zkoumání a nebyl dosud finálně přeložen, resp. interpretován.

zdroj: papyri.info

Použitá literatura:

- Analecta Veterum Poetarum Graecorum Vol. 3, R.F.P.Brunck (ed.), Bibliopolium Academicum, 1785
- Greek Papyri of Pragmatic Literature on Combat Technique (P. Oxy. III 466 and LXXIX 5204), Antti Ijäs, Arctos: Acta Philologica Fennica, vol. 54, 2020
- Oxyrhynchus Papyrus III 466 (P. Oxy. III, 466) - English Translation by Michael B. Poliakoff, 1987, www.scribd.com
- Submission Fighting and the Rules of Ancient Greek Wrestling, Christopher Miller, 2004, JudoInfo.com
- The Oxyrhynchus papyri, Part III, Bernard P. Grenfell, Arthur S. Hunt, Egypt Exploration Fund, Harvard University, Londýn, 1903